Gynna raggbocken!

Tips på enkla naturvårdsåtgärder för en hotad skalbagge i tallskogen

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN

Foto framsida:

En raggbock som kryper på en tallåga.

Foto: Där inte annat framgår är bilderna tagna av Lars-Ove Wikars.

Raggbockslarv. Foto: Henrik Larsson

Raggbocken, en vedskalbagge med krav

Raggbocken är barrskogens största långhorning. Larvens utveckling är långsam och tar upp till fyra år. Den värmeälskande larven kan bara utvecklas i solexponerade varma tallågor.

Idag är arten hotad på grund av brist på lämpliga livsmiljöer. Raggbocken har nu försvunnit från stora delar av landet. I Dalarna finns arten ännu spridd över stora områden, framförallt i landskap med äldre tallskog. Dock undviker den norra Dalarna av klimatiska skäl och även höjdlägen över 400 meter över havet.

Gammalt kläckhål av raggbock.

Varför är raggbocken viktig?

Raggbocken för med sig ett helt ekosystem. Att ha raggbock i sin skog är ett tecken på ett landskap där många tallberoende arter trivs. Det skapar bra förutsättningar för ett långsiktigt hållbarare ekosystem. Livskraftiska ekosystem kan vara mer motståndskraftiga mot katastrofer så som insektsangrepp och virussjukdomar.

Vill du hjälpa till att ge livsrum åt raggbocken?

Med relativt enkla åtgärder kan raggbocken och alla dess följearter få en ljusare framtid. De skulle då kunna finnas livskraftiga populationer av dessa arter även i brukade skogar.

Skapande av död ved

Den främsta anledningen till att arten saknas i många områden är att det råder brist på grov tallved i skogslandskapet. Genom att aktivt skapa lämplig död ved gynnas raggbocken. Det handlar alltså om att fälla träd i rätt lägen och lämna dem på plats.

Ett viktigt inslag i tallskogen – en brandpåverkad högstubbe. Foto: Sebastian Kirppu

Vilken ved föredrar raggbocken?

Välj ut träd som är minst 20-25 cm under bark i brösthöjd. Ju grövre desto bättre. Träden bör fällas så att de får markkontakt längs större delen av stammen, särskilt om marken är torr, då lågorna blir lagom fuktiga. Dessutom bör de gärna läggas i väst-ostlig riktning för att få en maximal exponering mot söder.

Om lågorna ligger i sydlut blir veden ännu lämpligare. Självfallet kan även vindfällen utnyttjas av raggbocken. Dessa kan göras lämpligare för raggbocken genom att grova grenar eller hela stammar kapas av för att skapa en bättre markkontakt hos veden.

Här visas hur några träd i skogskanten valts ut för att fällas ut i en mer öppen terräng. Här skulle man även kunna tänka sig att kapa stammarna på mitten, så att en större del av dem ligger an mot marken. Foto Hans Ahnlund.

Röjning

De värmeberoende raggbockslarverna är mycket känsliga för beskuggning av lågorna. När lågor skapas i samband med slutavverkning blir dessa ganska snart beskuggade av uppväxande ungskog. På frisk, näringsrik mark kan veden bli alltför beskuggad redan efter ca tio år och då avstannar larvutvecklingen. För att raggbocken ska hinna föröka sig mer än en gång i ett område krävs att lågorna är solexponerade längre än så. Därför behöver lågor i ungskogen röjas fram, något som lämpligen utförs i samband med den första röjningen i beståndet.

Behovet av framröjning kan minskas om lågorna skapas i sådana lägen som växer igen långsammare. En lämplig åtgärd är att skapa död ved på sydsidan av lämnade grupper av naturvärdesträd. Sådana ytor bör varken markberedas eller planteras. Ett alternativ är att placera lågorna i naturligt öppna och sydvända partier av bestånden, såsom intill hällmarker eller vatten och våtmarker.

Här har ett tiotal tallågor placerats ut i söderläge på ett nytt hygge intill en sparad grupp med tall. De levande tallarna håller tillbaka återväxten på hygget, och gör därmed att tallveden hålls exponerad längre än annars (Lejdsjön, norr om Falun).

Restaurering av tallbestånd

Beskuggad ved blir snabbt rötad av vedsvampar som ger brunröta, något som larverna inte tål. Detta är även anledningen till att ved hellre bör skapas vintertid än sommartid, då en hög vattenhalt i sommaravverkad ved gynnar svampar som ger brunröta.

Naturliga brandpåverkade tallskogar var tidigare mycket glesa, och i tallskog avsatta för naturvårdsändamål bör vissa delar glesas ut för att uppnå tillräcklig ljusöppenhet. Detta gynnar då inte bara raggbock utan även de flesta hotade arter i tallskogen. Särskilt gynnsamt är luckor där solen tillåts nå marken, men där samtidigt omgivande träd skapar en vindskyddad miljö. Genom att samtidigt både kapa och ringbarka tallar kan ett utdraget skapande av nya tallågor uppstå.

Här syns hur uppväxande småtallar skugga en befintlig låga. Här ska man röja fram en trädfri zon närmast lågan, så att veden på nytt blir solbelyst.

Naturvårdsbränning

Raggbocken gynnas starkt av skogsbrand. Landets rikaste förekomster av arten finns på just brandfält. Varför är det så? Jo, av flera skäl. Tallen gynnas, skogen blir öppnare och ljusare och stora mängder död ved skapas. Både mark och ved blir svärtad vid brand. När solen sedan lyser på brandfältet, ökar temperaturen i den ved som raggbocken utnyttjar. Raggbocken föredrar nybränd äldre ved som redan låg på marken innan branden.

I bestånd utan lågor bör man gärna fälla ett antal tallar innan bränning för att skapa bränd liggande tallved. Allra helst bör tallarna fällas något år före bränning för att de ska hinna tappa barken innan branden. Mekanisk markberedning av brända bestånd är negativt för både raggbock och andra arter, då stor risk finns att lämpliga lågor förstörs.

I Rensjöns naturreservat utfördes naturvårdsbränningar sommaren 2012, för att gynna tallmiljöer och arter knutna till dessa. Foto: Henny Sahlin

Viktigt med gamla tallar

Det finns en tydlig koppling mellan mängden äldre tallskog och raggbockens förekomst i landet. Anledningen till detta är att ved bildad ur gamla tallar kan fungera som utvecklingsved under mycket längre tid än ved ur yngre, frodvuxna tallar. Ved från riktigt gamla träd, med en stor andel kärnved, riskerar i mindre grad att bli brunrötade, än frodvuxna, yngre träd. Därigenom kan raggbocken hinna föröka sig flera gånger i samma ved, ibland i upp till ett sekel i samma tallåga.

Äldre tallar är en stor bristvara inte bara för raggbock, utan även för en stor del av tallskogens hotade arter. Därför bör man inte avverka och ta tillvara äldre tallar med tydligt utpräglad ”pansarbark”, med grova grenar och platt krona. Dessa bör i stort sett alltid lämnas kvar av naturvårdsskäl. Lämna dem och tillåt dem dö en naturlig död.

Foto: Sebastian Kirppu

Med motorsåg kan tallar placeras exakt där man vill ha dem. Här läggs de ut i fuktig mark, och stammarna bör då inte ha markkontakt. På torr mark bör gärna stammarna och grova grenar kapas så att de får bättre markkontakt. Foto Hans Ahnlund.

Vad säger lagen?

Enligt Skogsstyrelsens föreskrifter får inte mer än 5 skogskubikmeter per hektar råa barrträd som kan utgöra yngelmaterial för skadegörande insekter finnas i skogen (cirka 10 normalstora träd). Överstigande del skall utforslas eller göras otjänliga som yngelmaterial. Vill man lämna mer död ved, av naturvårdsskäl, kan man söka dispens hos Skogsstyrelsen.

Tallåga med stora kläckhål där raggbockens nykläckta skalbaggar har gnagt sig ut ur veden.

Mer information

Länsstyrelsens webbplats, mer om hotade arter:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/hotadearter

Skogsstyrelsens webbplats, mer om värdefulla skogsområden och kulturlämningar i svenska skogar:
www.skogsstyrelsen.se/skogensparlor

På Skogsstyrelsens webbplats finns även information om olika stöd och bidrag som du kan söka för åtgärderna som föreslås i denna folder.

Raggbocken är en av Dalarnas över 800 hotade arter. Med några enkla åtgärder kan du som markägare hjälpa till att rädda raggbocken. Miljöer som är gynnsamma för raggbock, gillas även av många andra hotade arter.

Om vi hjälps åt kanske listan över hotade arter kan minska istället för att öka?

Vill du veta mer eller få praktiska råd på plats?

Kontakta:

Länsstyrelsens ÅGP-grupp (åtgärdsprogram för hotade arter):
Uno Skog, Urban Gunnarsson
Telefon: 010-2250000 (vx)
E-post: uno.skog@lansstyrelsen.se, urban.gunnarsson@lansstyrelsen.se

Skogsstyrelsen:
Magnus Hedspång
Telefon: 0281–59 47 44
E-post: magnus.hedspang@skogsstyrelsen.se

Foldern uppdaterad maj 2020

LÄNSSTYRELSEN DALARNAS LÄN

Åtgärdsprogram för hotade arter

SKOGSSTYRELSEN